

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

NOVEMBER 2014 KETELHUIS AMSTERDAM EN 19

Grimm, 16 november Het Ketelhuis.

Peter Verstraten

Samen met Ingmar Bergman stond Alex van Warmerdam bovenaan op ons verlanglijstje bij deze reeks over broers en zussen. Bergman bleek om praktische redenen niet haalbaar, maar Van Warmerdam gelukkig wel, en zo hoort het ook, zeker wanneer we in Het Ketelhuis, de kantine van de Nederlandse film, te gast zijn. Moeilijkheid bij Van Warmerdam was dat we meerdere keuzeopties hadden. Kleine Teun had heel goed gekund, uit 1998. Man is analfabeet, vrouw heeft genoeg van het voorlezen van de ondertitels van westerns, zij regelt een lerares die goed in de smaak valt bij haar man. Het echtpaar is kinderloos, maar de vrouw bedenkt een list: ze zegt dat ze broer en zus zijn, waardoor de weg open ligt voor een affaire tussen man en lerares. Als er nu uit die affaire een kind voortkomt í nou, verwickelingen te over, zo begrijpt u wel, waarin voortdurend wordt gespeeld met de affectieve band tussen broer en zus. De laatste dagen van Emma Blank uit 2010 had ook heel goed gekund, waarin alle familieleden spelen dat ze tot de hofhouding van Emma behoren in de hoop dat, nu ze schijnbaar stervende is, een graantje van een erfenis kunnen meepikken. Maar het is uiteindelijk toch Grimm geworden, omdat die, zoals jullie straks zullen zien, volledig geknipt is voor deze themareeks. De film geldt niet als zijn beste werk, en ik begreep van zijn broer Marc dat Alex overweegt om deze film ooit nog eens opnieuw te monteren. Maar juist omdat deze film wat minder evenwichtig en strak is dan zijn andere werk, is die weer wel erg geschikt voor deze avond ó althans dat hopen wij. Laat ik dat punt verduidelijken door te wijzen op een gesprek dat ik na afloop van de eerste film in de reeks had.

Een bezoeker in Louis Hartlooper Complex zei na het nagesprek bij 3 Coeurs van Benoit Jacquot: Jawel, mooie film was het, en ik snap dat deze Franse film met zijn vele gaten en raadsels voer voor analytici is. Maar ik vind het ook te veel een film van het hoofd en te weinig van het hart, wat ook wel weer saillant was, want de titel had het over maar liefst drie harten. Ik antwoordde daarop dat ik zijn punt zeker snapte en vroeg hem toen om een film van het hart te noemen. Locke zei hij, en dat is inderdaad een film die op een fraaie manier contrasteert met 3 Coeurs. Ik weet niet of u Locke gezien hebt, maar de hele film lang volgen we een man tijdens een autorit in de avond en horen we de gesprekken die hij via een

...m na zijn werk niet naar huis terug te keren waar
...r een geweldige voetbalwedstrijd. Hij rijdt door naar
... een ziekenhuis, want, zo laat hij het thuisfront weten, hij heeft een vrouw zwanger gemaakt ó
... in een moment van zwakte. Zijn beslissing houdt tevens in dat hij zijn baan zal kwijtraken.
Kortom, Locke zet alle zekerheden in zijn leven op het spel om bij de bevalling te kunnen
zijn, terwijl hij in het geheel geen liefde voelt voor de aanstaande moeder. Dat had ook een
Franse film à la Jacquot kunnen zijn, ware het niet dat in de momenten dat hij niet de
handsfree set van de auto gebruikt, hij denkbeeldige monologen voert met zijn vader, met een
vader die hem al bij zijn geboorte in de steek had gelaten. En hij wil dus koste wat kost niet
als zijn eigen laffe vader zijn. Locke is daarmee een film die duidelijk voor ons kijkers invult
en verklaart waarom hij deze bizarre wending in zijn leven maakt. En ook al vond ik Locke
een prima film, mede door het vormexperiment, 3 Coeurs intrigeerde me juist meer, omdat de
band tussen de zussen zo veel schimmiger bleef, omdat we maar moeten raden welke invloed
de moeder op hen heeft en wat het zo ontwortelde hoofdpersonage nu precies drijft.

De films van Alex van Warmerdam zijn eerder als 3 Coeurs dan als Locke, en dat
geldt voor Grimm wellicht nog meer dan voor zijn andere werk. Ik denk dat dat met een reden
is, maar dat wil ik graag voor de nabespreking bewaren. En ik denk dat die reden gelegen is in
de hechte broer-zus band in deze film. Een broer-zus band, die zoals dat in sprookjes van de
gebroeders Grimm het geval is, vooral complementair is. Ze zijn niet zozeer gericht op
bakkeleien, maar vertegenwoordigen elkaar goed aanvullende karaktereigenschappen. Hij is
wat rationeler van aard en geneigd tot handelen, maar bij haar is de intuïtie veel sterker
ontwikkeld. Daardoor vormen zij een bondgenootschap, en ik denk dat de film Grimm de
suggestieve sfeer die rondom zo'n bondgenootschap hangt, ter discussie wil stellen.

Of eigenlijk, ter discussie stellen is niet de goede terminologie hier. Van Warmerdam
is niet het type regisseur dat kwesties wil aankaarten. Hij wil ons iets presenteren, maar dat
betekent niet dat we het ook moeten analyseren, laat staan dat we het moeten willen begrijpen.
Hoe gepast ook dat we Van Warmerdam hier in Het Ketelhuis vertonen ook is, het heeft ook
iets inconsistenten. In een interview heeft hij wel eens verklaard dat hij een angst heeft voor
betekenis. In zijn werk zie je daarom bv geen kraaien, want dan begint iedereen gelijk
symbolisch te duiden: ah, de dood is nabij. Dan liever bv een geit, want een geit, wat kunnen
we daarmee aanvangen. Van Warmerdam prefereert een beest zonder vaste bijbetekenis,
zodat de kijker wordt aangespoord zelf een onvermoede associatie aan te brengen. Zijn films
moeten -per ongeluk- iets anders kunnen betekenen dan wat Van Warmerdam zichzelf had
voorgenomen.

erpreteren, moet je dus vooral niet alles voor die kijker
r ieders eigen individuele aanname. Dat was ook het
geval bij 3 Coeurs van Jacquot, maar als je de films van Van Warmerdam vergelijkt met die
van Jacquot, dan kun je stellen dat hij er een dosis humor aan toevoegt, humor die vooral van
het macabere soort is. Het is humor die als onderkoeld te betitelen is; allerminst dijenkletsers.
In veel films krijg je voortdurend lachaanwijzingen. Als de personages in Intouchables een
grap uithalen, beginnen ze zelf om het hardst te lachen; als kijker hoeven we dan slechts maar
met ze mee te lachen. Bij Van Warmerdam is dat anders, en dat heeft hij gemeen met
Scandinavische filmmakers zoals de Noor Bent Hamer, de Zweed Roy Andersson en de Fin
Aki Kaurismaki. Songs from the Second Floor van Roy Andersson was, ik weet niet of u het
gezien heeft, de keuzefilm van Zomergast Freek de Jonge, en wat mij zo bevalt aan dit type
films is dat hoe vaker ik ze zie, hoe harder ik moet lachen. Dit type droogkomische films moet
je eerst een keer gezien hebben om beter te kunnen herkennen waar de humor schuilt, juist
vanwege het ontbreken van die lachaanwijzingen. In hun films hebben de personages vaak
een uitgestreken gelaat, en lachen zelden. In het spaarzame geval waarin ze lachen ó en daar
zullen we in Grimm een voorbeeld van zien ó betreft het een tamelijk flauwe grap waarbij de
verteller en zijn trouwe vazal zelf om het hardst lachen. Dat is feitelijk al een moment waarop
ze moet gaan wantrouwen. Als personages een emotie vertonen, dan is het eerder een driftbui,
maar die is dan van de weeromstuit vaak erg komisch, omdat de boosheid van een karakter
vaak zo onredelijk is dat het personage idioot overkomt. Je gaat niet mee in zijn boosheid,
maar neemt er juist afstand van. Dat komt dan weer omdat Van Warmerdam altijd zo
geserreerd filmt. Niet te dicht op de huid maar eerder op afstand; niet te wild, maar met een
uiterst kalme cameravoering. Hij hecht eraan om de personages op enige afstand te tonen,
waardoor je kunt zien hoe ze in de ruimte gepositioneerd staan. Daarom is het voor hem ook
altijd zo belangrijk geweest hoe de huiselijke setting in zijn films is. Voor de laatste dagen
van Emma Blank en voor Borgman liet hij speciaal een huis bouwen, omdat hij niet kon
vinden wat hij precies zocht. Schijnbaar heeft een subsidieverstrekker vervolgens geopperd of
hij zo'n huis daarna niet kon verhuren. Nee, was het antwoord, want we bouwen enkel wat
nodig is voor de film: er is geen elektriciteit, er is geen toilet. Deze anekdote is in feite
exemplarisch voor de visuele aanpak van Van Warmerdam: wat overbodig is, laten we weg,
want hoe minder je laat zien, hoe meer ruimte er is voor de kijker. In Kleine Teun uit 1998
doodt de man Brand zijn vrouw Keet. We zien dat van binnen in het huis via het raam,
waardoor we de uithaal met de hakbijl zien, maar niet de klap. Van Warmerdam had daarna
nog een luguber buitenshot van het lijk, maar hoe fraai ook de compositie, hij offerde het shot

et De Groene Amsterdammer hierover: 'Ik had een
e shot in Kleine Teun. Keet ligt dan tussen de

afrikaantjes, neergehakt door Brand. Je ziet alleen een close-up van haar hoofd, en ik wilde ook nog een totaalshot van haar. Dus ik had met een paar houwen haar vestje open gesneden, en een wond gemaakt die erg goed gelukt was, moet ik zeggen. Dat bloed en die modder zien er dan zo verleidelijk uit. Ik heb echt staan dubben: moet ik haar nu wel of niet nog helemaal in beeld brengen. Uiteindelijk is er toch iets wat mij ervan weerhoudt dat te doen.»

De film Grimm begint op bekend terrein; met kinderen en met een sprookje. Maar zijn het wel heuse kinderen en is het wel een sprookje? Grimm verspringt steeds van genre, het wordt een road movie en we hoeven maar onder een brug door en we zijn in Spanje. En in de hete zon lijkt het wel een horror te worden, en daarna ook nog een spaghettiwestern ó om tot slot wel heel erg symbolisch te eindigen. Maar over dat einde en over de broer-zus band volgt meer bij de nabespreking.